

Nr 622

Av fröken **Stenberg m. fl.**, angående utbyggnaden av den humanistiska forsknings- och utbildningsorganisationen vid universitetet i Umeå.

(Lika lydande med motion nr 719 i Andra kammaren)

Ärendets gång

Humanistiska fakulteten vid Umeå universitet framhöll i sin petita-skrivelse för budgetåret 1970/71 nödvändigheten av att statsmakterna i ett sammanhang fattade ett principbeslut om struktureringen av dess forsknings- och utbildningsorganisation under dess första utbyggnadsskede. Detta motiverades för det första med att statsmakterna först därigenom kan styra den forskning som krävs för tillsättande av tjänsterna för de delvis nykonstruerade ämnesområden som skall ge humanistiska fakulteten i Umeå dess speciella profil. För det andra motiverades detta krav med att de studerande vid humanistiska fakulteten måste i tid få god information om de examensämnen som kommer att inrättas under den närmaste framtiden så att studiegången kan så flexibelt som möjligt anpassas till en hårdnande arbetsmarknad för humanister.

Vid utarbetandet av sitt förslag till organisation av undervisnings- och forskningsresurserna så utgick fakulteten från två huvudprinciper. Dels önskade man att följa upp den målsättning som angavs i 1967 års statsverksproposition att humanistiska fakulteten vid Umeå universitet måtte äga en speciell undervisnings- och forskningsprofil i förhållande till landet i övrigt med tyngdpunkten lagd vid metodologiska ämnen såsom vetenskapsteori och allmän språkvetenskap. Dels fann fakulteten det angeläget att vissa centrala basämnen tillfördes organisationen snarast möjligt med hänsyn till den tvärvetenskapliga karaktär som de moderna forskningsprojekten oftast äger. Först när även de centrala ämnesområdena av traditionell karaktär förefinnes kan utbildnings- och forskningsorganisationen få stadga och ge den nödvändiga grundförutsättningen för forskning inom humaniora. Sammanvägningen av de uppställda målsättningarna ansåg fakulteten till sist borde ske på så sätt att man inriktar sig på att de olika ämnena kan stödja varandras undervisnings- och forskningskapacitet. Fakulteten framlade därför ett detaljerat förslag om fyra ämnesgrupper — ett för historiska, ett för estetiska, ett för språkvetenskapliga och litterära

samt ett för kulturvetenskapliga ämnen — med ämnet vetenskapsteori som allt övergripande ämne.

Vid sin behandling av humanistiska fakulteternas anslagsäskande framhöll UKÄ att utbyggnaden av den humanistiska forsknings- och undervisningsorganisationen måste tillmätas »högsta prioritet». Ämbetet instämde dessutom i fakultetens ovan redovisade ställningstagande om nödvändigheten av ett principbeslut. UKÄ tillade att ett dylikt principbeslut »bör baseras på den — i fråga om den föreslagna struktureringen i ämnesgrupper intressanta — flerårsplan som humanistiska fakulteten i Umeå lagt fram». UKÄ framlade därefter ett självständigt förslag om tio nya professorer under den närmaste femårsperioden.

Föredragande statsrådet har i årets statsverksproposition undvikit att ta ställning till den framförda principfrågan och hänvisar enbart till f. d. statsrådet Edenmans deklARATIONER från 1967 utan att ange att såväl humanistiska fakulteten i Umeå som UKÄ helt har inriktat sitt anslagsäskande enligt nu nämnda principer. Statsrådet föreslår fyra nya professorer — i engelska, särskilt modern engelska, finska, historia samt nordisk och jämförande arkeologi — under perioden fram till och med budgetåret 1974/75. Denna resurstilldelning är dock helt otillfredsställande, och det synes oss därför angeläget att riksdagen närmare prövar, om detta senareförläggande av en rad centrala tjänster inte på ett allvarligt sätt hindrar effektiviteten i den påbörjade humanistiska utbildningen och forskningen vid Umeå universitet och därigenom inskränker ett optimalt utnyttjande av de redan gjorda investeringarna. Av nedan angivna skäl önskar vi att UKÄ:s framlagda förslag förutsättningslöst prövas i sin helhet enbart med den justeringen att ämnet musikvetenskap ändras till filmvetenskap med massmediaforskning med hänsyn till att mer berättigade krav på introducerande av detta ämne rests från Stockholms och Göteborgs universitet, samt att speciella lokala förutsättningar för introducerandet av filmvetenskap förefinnes i Umeå.

Investerings effekten

Investeringen i utbyggandet av Umeå universitets humanistiska fakultet bör ses i ett större sammanhang, nämligen statsmaktens allmänna satsning på mellersta och övre Norrland. Statssekreteraren i finansdepartementet har i sin kommentar till årets statsverksproposition framhållit att ett av de fyra huvudkrav på den ekonomiska politiken man bör ställa är att »de regionala skillnaderna i fråga om sysselsättningsmöjligheter måste minskas». Man kan i det sammanhanget med rätta ställa sig den frågan om man för att skaffa meningsfulla, permanenta arbetstillfällen i mellersta och övre Norrland inte bör väga investeringseffekten av en satsning på tillverkande industri mot en satsning på mera expansiva, autonoma service-

näringsar som t. ex. den högre utbildningen. I den offentliga debatten har man bl. a. pekat på att för de 200 mkr. i statlig investering som uppbyggnaden av Umeå universitet har kostat har arbetstillfällena för minst 1 500—1 600 personer tillskapats sedan starten. En investering av exakt samma storleksordning i ett tunnplåtsverk i Luleå som diskuterats skulle skapa sysselsättning för enbart 100 arbetare. Investeringseffekten av universitetets uppbyggnad blir än större om man betänker den indirekta sysselsättningseffekten som uppstår genom de krav som dessa personer samt de 6 000—7 000 studenter som årligen aktivt studerar där ställer bl. a. på de olika serviceindustrierna i det berörda området. En fullvärdig utbyggnad av den humanistiska fakulteten med sitt fria studentintag skulle alltså medföra ytterligare tillskapande av en rad välkomna arbetsmöjligheter.

Studentsociala skäl

Dessutom måste man i likhet med vad U 68 och Norrlandsberedningen tidigare framhållit understryka det välgrundade i det jämlikhetskrav att ungdomen i Norrland bör få samma möjlighet till mer allsidigt utbildningsval på lokal nivå som står det övriga landets ungdom till buds. Genom tillskapandet av en funktionsduglig och någorlunda allsidigt utbyggd humanistisk forsknings- och undervisningsorganisation inom den närmaste femårsperioden skulle man åstadkomma en utjämning i fråga om utbildningsmöjligheter för högre studier mellan Norrland och övriga delar av landet, vilket vore i linje med statsmakternas övriga Norrlandspolitik.

På grund av den allmänna forskningspolitiken under senare decennier kommer utexaminationen av främst samhällsvetare och humanister att starkt öka under början av 1970-talet. Detta medför ju att många studerande inte längre kan räkna med möjligheter att komma in på de yrkesområden som traditionellt en humanistisk examen brukar meritiera till. För att flexibla kunna anpassa sig till det rörliga arbetsmarknadsläget bör därför tillgången till ett någorlunda brett ämnesutbud vid fakulteten vara en nödvändighet för den humanistiske studerande även vid Umeå universitet. Först därigenom ges möjlighet till en mer personligt anpassad utbildning genom breddning eller fördjupning av studierna inom eller efter grundexamen *eller* genom DYPE-kurser eller forskarutbildning. Först genom större variationsrikedom kan de studerandes utbildning bli konkurrenskraftig. Eftersom den akuta krissituationen redan är för handen, är en snabb utbyggnad av humanistiska fakulteten även från denna synpunkt ett rättvisekrav så att Norrlandsstudenten kan genomföra sin studiegång på likartade villkor som står hans kamrater till buds vid de andra universiteterna.

Den humanistiska forskningen i Norrland

Till sist bör humanistisk forskning i Norrland tillerkännas ett högt egenvärde ur två synvinklar. För det första innebär det förslag till forskningsorganisation som humanistiska fakulteten framlagt en speciell vetenskaplig profil i förhållande till övriga universitetsorter. Därigenom kan såväl på forskningssidan som på undervisningssidan större projekt av modern tvärvetenskaplig karaktär smidigt genomföras, centrerade kring metodologiskt inriktade ämnen som allmän språkvetenskap och vetenskapsteori. För dessa projekts genomförande krävs dock inte blott introducerandet av dessa ämnen — som redan skett —, utan basämnen av mer traditionellt snitt såsom franska, tyska och ryska samt konstvetenskap måste tillföras fakulteten för att forskningskapaciteten skall bli möjlig att utnyttja i full utsträckning. I fakultetens specialmotiveringar har dock stark tonvikt lagts på att forskning och undervisning i språken främst bör inriktas på respektive språks moderna utveckling. Vad det gäller estetiska ämnen har man starkt understrukit vikten av att ämnena orienteras mot ett ökat intresse för beteendevetenskapliga och sinnesfysiologiska problemställningar. För det andra bör man framhålla vikten av den humanistiska forskning som är speciellt inriktad på att öka vår kunskap om de specifika norrländska problemen, t. ex. den samiska minoriteten i Sverige. Fakultetens ämnesbeskrivning för professuren i samiska språket och kulturen anger alltså inte enbart en historisk-etnografisk aspekt utan understryker också den socialantropologiska i minst lika hög grad för att ge ökad information om den samiska minoritetens snabbt föränderliga sociala och kulturella status i dagens samhälle. Detta bör ge värdefullt stoff till den politiska debatten kring dessa frågor.

Till sist bör framhållas värdet av att den estetiska ämnesgruppen tillförs en professur i filmvetenskap, särskilt massmediaforskning, så att samhällets ökade behov av humanistisk massmediaforskning — som bl. a. radiochefen framfört i »Sveriges Radio inför 1970-talet» — snabbt kan tillgodoses. Det statsfinansiella läget möjliggör inte att samtliga ämnesområden inom massmediaforskning — pressforskning, radio—TV-forskning, filmforskning samt forskning kring massmedierna och språket — finns företrädda vid samtliga universitet. En resursfördelning måste därför ske. Genom olika lokala initiativ har forskningsprojekt kring andra områden påbörjats vid några svenska universitet. Att förlägga just filmvetenskap med massmediaforskning, i enlighet med den ämnesbeskrivning som finns angiven i humanistiska fakultetens petita, till Umeå motiveras bl. a. av att läns museet därstädes nu har byggt upp och utrustat en studiolokal för 100 personer, försedd med en rad olika projektorer samt övrig utrustning såsom klippbord, som gör det möjligt att under optimala förhållanden förevisa all slags film för studieändamål. En stor investering i utrustning,

som inte finns någon motsvarighet till på andra universitetsorter, har alltså redan gjorts för att bredda förutsättningarna för filmvetenskaplig forskning i Umeå.

Med hänvisning till vad som ovan angivits anser vi att det är absolut nödvändigt att utbyggnaden av humanistiska forsknings- och utbildningsorganisationen sker i en radikalt snabbare takt än den som föredragande statsrådet föreslagit i statsverkspropositionen. Som grund för riksdagens anslagsbeviljning bör i stället ligga det av UKÄ framförda förslaget om inalles tio professurer under den närmaste femårsperioden med ovan angiven förändring. Ett principbeslut i dessa utbildningspolitiskt centrala frågor bör i sin helhet fattas av årets riksdag med hänsyn till de skäl som humanistiska fakulteten i Umeå och UKÄ gemensamt anfört härför.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar att utbyggnaden av den humanistiska forsknings- och utbildningsorganisationen vid universitetet i Umeå måtte ske i en snabbare takt.

Stockholm den 28 januari 1970

Gunvor Stenberg (m) Nils-Eric Gustafsson (cp) Karl Pettersson (m)
H. Bertil Lidgard (m) Per Jacobsson (fp) Bertil Strandberg (m)
